

ANTİK YUNAN'DA POLİS ÖNCESİ BİR SOSYO-EKONOMİK FORMASYON: OİKOS

A Socio-Economic Formation Before Police in Ancient Greek: Oikos

(Makale Geliş Tarihi: 23. 05. 2018 / Kabul Tarihi: 11. 06. 2018)

Ahmet GÖZLÜ*

Öz

Bu çalışmada; Karanlık çağlardan (MÖ. XI-VII) itibaren Antik Yunan toplumunun en temel birimi olan oikos'un önemi ve yapısı irdelenmektedir. Antik Yunan uygarlığında sosyal yaşamın mekânsal bir alanla sınırlı olduğu, insanların her türlü yaşamsal faaliyetlerinin vuku bulduğu birime *oikos* denmekteydi. Karanlık çağlardan itibaren ataerkil düşüncenin hâkim olduğu yaşamın bir yansıması olarak oikos, genellikle kurucu/erkek tarafından idare edilirdi. Hem üretim hem de tüketim merkezi olan oikos'ta, yaşam için gerekli olan bütün ürünler bulunur ve ortak biçimde üretilip tüketilirdi. Antik Yunan uygarlığının temel yapı taşı olan oikos, yaşamın şekillenmesinde sosyal bir zemin oluşturmuş ayrıca oikos'un bir çiftlik gibi yönetilmesi ve işlevsel bir yapıya sahip olması, ekonomi (*oikonomia*) olarak bilinen çağdaş bilim dalının da tarihsel temellerinin ortaya çıkışını sağlamıştır.

Anahtar kelimeler: Antik Yunan, Oikos, Oikonomia, Polis (şehir-devleti), Kan Bağı.

Abstract

In this study; The significance and structure of the oikos, the most basic unit of the ancient Greek society from the dark ages (XI-VII. BC) is examined. In ancient Greek civilization, is called oikos, the of social life was limited to a spatial area, and all kinds of life activities of people occurred. As a reflection of the life that patriarchal thought has dominated since the dark ages, oikos was generally ruled by the founder/man. In oikos, the center of both production and consumption, all the products needed for life are found and consumed in common. Ancient Greek civilization oikos which is the basic building block of, have created a social floor in shaping the life also be managed as a farm oikos and having a functional structure, economy (oikonomi), known as led to the emergence of the historical foundations of modern science.

Keywords: Ancient Greek, Oikos, Oikonomia, Police (city-states), Bloodline.

* Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü; Assist Prof. Dr., Çankırı Karatekin University, Faculty of Letters, Department of History, ahmetgozlu69@hotmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7146-3932>

Giriş

Temel Ekonomik bir Ünite Olarak Oikos'un Tanımı

Oikos, ilksel anlamıyla kutsal ateşin bulunduğu, esas yaşanan odaya verilen mimari bir isim olup (Abbasoğlu, 1999:s.54) bundan türetilen ekonomi (*oikonomia*) terimi de etimolojik olarak *oikos* (*ev*) ve *nemein* (*kural*) sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur (Kase, 2007: s.1). Ev anlamına gelen Oikos'un idare edilmesi, yönetilmesi, düzeni ve planı ekonominin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Baloglou, 2011:s.11). Ekonomi bir Oikos'u bir çiftlik gibi yönetme sanatıydı (Aktüre, 2003:s.150). Tarıma ve zanaate dayalı üretimin temel düzeyi evlerde gerçekleşir, Oikosun üyeleri tarafından uygulanır ve gündelik gereksinimleri gidermeyi amaçlardı. Fakat bu durum Oikosların boyutlarına ve hedeflerine göre değişirdi. Özellikle tarımda sistematik olarak üretim fazlalığını amaçlayan ve bunun sonucunda ürünlerin dönüşümü ve değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi, gerek tarım gerekse hayvansal ürünlerin denetlenmesini zorunlu kılmış ve bu zorunluluk ekonominin gelişimine katkı sağlamıştır (Ferrucci, 2012: s. 236).

Çok kapsamlı bir birim olan Oikos hem üretim hem de tüketim formu olup kendi kendine yetebilen bir yapıya sahipti (Leshem, 2016: s.226). Bu yapıyı, sahip olduğu insan gücü, hayvan sürüleri, yapı inşa etmek için gerekli olan inşaat malzemesi ve gerekli seramik kapların yapılacağı kil de eklenince büyük oranda sağlamış oluyordu. Kendine yetebilen bu yapının en önemli açığı madeni silah ve aletlerin yapımının sağlanamaması idi. Çünkü maden kaynakları yetersizdi ve maden ihtiyaçları Oikos dışından temin edilirdi. Silah, demir gibi madeni gereksinimler hiçbir Oikos'a bağlı olmayan ve kırsal alanlarda yaşayan demirciler tarafından sağlanır ve onlar bu hizmet karşılığında takas usulü niteliğinde yiyecek veya işlenmiş diğer ürünleri kabul ederdi. Genellikle Doğu Akdeniz tüccar tekneleri ile yapılan, bölge dışından alış-verişlerde ise ticari ürün olarak köle, maden, mücevher ve kumaş satın alınır ve bu ticari ilişkiler barışçıl bir biçimde gerçekleşirdi (Aktüre, 2003: s. 150).

Tarihsel Sosyo-Ekonomik Bir Oluşum Olarak Oikos'un Yapısı

Antik Yunan'da karanlık çağlardan itibaren temel sosyalleşme kategorisi oikos (aile), genos (kan bağı) phratia (yoldaşlık) ve phyle (kabile) şeklinde bir tasnife tabi tutulmaktadır. Bu sınıflandırmanın en küçük birimi olan oikos, genos'un fiziksel ve ekonomik anlamda somut bir karşılığı olarak kabul edilmektedir. Miken sonrası dönemde hayvancılıktan ziyade tarımla ilgilenen ve büyük oranda yerleşik hayata geçen Yunanlarda Oikos'un önemi artmaya başlamış ve yaşamın organize edildiği bir birim olmuştur (Küçükler, 2017:s.108-109). Oikos ile alakalı bilgilerin çoğu Atina ve Girit yasalarından öğrenilmektedir. Dünyanın Kronosogulları arasında paylaşıldığı Homeros destanlarının temelinde yatan ardıllık ilkesine göre; Zeus gökyüzünü, Poseidon denizi ve Hades yeraltını kendi aralarında bölüşmüş, yeryüzü ve Olympos ise ortak kabul edilmiştir. Bölüşülen üç öge, özel mülkiyeti temsil etmekte olup, toprağa ve eve yani taşınmaz olanlara ise

ortaklaşa sahip olmuşlardır (Thomsen, 1995: s.124-125). Tanrılar tarafından gerçekleştirilen bu paylaşım insanlar arasında da benzer bir şekilde devam etmiş ve taşınmaz olan üzerinde ortak bir yaşam kurulmuştur.

Antik Yunan'da Oikos; 1-Fiziki alan olarak bir ev/konut 2- Evin bütün mülkiyeti 3- Aile olmak üzere üç temel anlamda kullanılan bir kavramdı (Douglas, 1989: s.11). Fiziki mekân/ev anlamında Oikos, bir yapı için gerekli olan tuğla, duvar, çatı vb. unsurlardan çok daha fazlasını bünyesinde barındırırdı. Bu durumda Oikos, fiziki ve sosyal bir alan olup, bir ailenin sahip olduğu maddi-manevi her şeyi kapsardı (Cheizanoglou, 1991: s. 2-3).

1-Fiziki bir alan olarak oikos (ev); başlangıçta tek odalı olarak inşa edilirdi. Muhtemelen çekirdek bir aileden geniş aileye geçişin bir sonucu olarak oikos'lar, MÖ. VIII. yy'ın sonlarına doğru genişlemeye ve alt bölümlere ayrılmaya başlamıştır (Bradley, 2007:s.260). Antik Yunan oikos'ları genellikle arazinin ve ailenin büyüklüğüne göre inşa edilirdi. Oikos'un planı dikdörtgen biçiminde ve oldukça sade olup, düz bir duvar boyası ve basit sıvalı zeminden oluşan mütevazı bir yapıya sahipti (Cheizanoglou, 1991:s.2-3-4). Bütün evlerin bir iç avlusu vardı ve bu avlulara geçitler ya da caddelerden doğrudan girilirdi (Price, 1990:s.179). Oikos'un merkezinde küçük bir sunak ile tanrı Zeus'un heykeli yer alırdı. *Andron* adı verilen ve genellikle erkek kölelerin çalıştığı salon, Oikos'un en önemli bölümlerinde biri olarak görülür ve burada, efendi misafirlerini ağırlar, toplantı ve kabullerini gerçekleştirirdi (Cheizanoglou, 1991: s. 3-4).



Antik Yunan Yaşamının Mimari Merkezi, Oikos

Antik Yunan Oikos'u genellikle avlu ve asıl yaşanılan alan şeklinde iki bölüme ayrılarak inşa edilirdi. Birinci bölüm avlu olup, asıl yaşanılan mekân ise ikinci bölüm idi (Coulanges, 2011: s. 65). Her Oikos'un girişi ve avlunun sonunda, *Hestia* "ocak" adı verilen dini nitelikte bir bölme bulunur ve *Hestia* oikos'un koruyucu tanrısı olarak kabul edilirdi. Oikos'un hemen hemen hepsinde bulunan bu ocakta bir *sunak* (*autel*) yer alır ve bu sunakta kutsal sayılan ateşin yanması için köz ve biraz kül bulunurdu. Ateşin sürekli yanmasına önem gösterilirdi çünkü ateşin sönmesi demek ocağın sönmesi anlamına gelirdi (Coulanges, 2011: s. 27-32). Oikos'un merkezi ve ailenin toplantı yeri, ocak çevresiydi (Baykan, 2007:s.2). Oikos üyelerinin ihtiyacı olan her şey evin belli bir bölümünde depolanır ve ihtiyaçların karşılanması için bu kaynaklardan yararlanılırdı. Oikos'un en önemli hatta kalbi olarak nitelendirilen bu bölüm ise ambardı. Hesiodos'un altın, bakır, elbise, şarap, zeytinyağı, tahıl ve silah gibi değerli ürünlerin tamamı ambarda muhafaza edilirdi. Ambara verilen önem öyle önemli olmalı ki antik yazarlardan Xenophon, ambara gösterilen titizliği ideal kadınlara özgü, üstün niteliklerden biri olarak değerlendirmektedir (Finley, 2014: s. 72-79). Ayrıca Hesiodos'un "*Aklını çelmesin kadının biri, gözü ambarındadır diller dökerken sana*" (Hesiodos, 1977: s. 41) dizelerinden, ambarın sadece ev için değil, kadın- erkek ilişkilerinde de önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

2-Mülk Temelli Bir Sistem Olarak Oikos; bir evde bulunan hayvan, köle, mahsul, toprak, mobilya vb. bütün mal varlığına karşılık gelen bir yapı olarak kabul edilmektedir. Bu somut varlıkların tamamı Oikos'un kurucusu sayılan erkek (baba veya eş) bireyin kontrolü altındadır (Douglas, 1989: s.10-17). Kurucusu ölen oikos, bütünüyle kurucunun erkek çocukları arasında eşit bir biçimde bölüştürülür ve tek kişinin oikos'un tamamına sahip olmasından ziyade, birden fazla kişinin üzerinde hak sahibi olduğu bir mülkiyet olarak kabul edilirdi (Douglas, 1989: s.12). Ortak bir mülkiyet düşüncesinin egemen olduğu birimde tek başına bir birey, hasat ettiği ürüne dahi sahip olamıyor fakat toprağın mülkiyetine sahip olabiliyordu (Coulanges, 2011: s. 63). Oikos için temel olan şey topraktı ve barışçıl koşullar içinde bir arada yaşanılan bu birimde, yeni topraklar kazanmanın bir yolu yoktu. Bu mücadele sadece kullanılmayan boş araziler üzerine yapılabiliyordu. Fakat üyeler çok zor durumda kalmadıkları sürece bu ilhaka yanaşmazlardı çünkü neticesi onlar için çok ağır sayılan, sürgün ile sonuçlanırdı. Sürgün olmak demek ise yaşanılan yerden uzaklaşmak ile sınırlı kalmayıp, Oikos'tan tüm bağları koparmak anlamına gelir ve hiç kimse bunu istemezdi (Finley, 2014: s.72-79).

3-Antik Bir Aile Formu Olarak Oikos; belli bir evde yaşayan insanların tamamından oluşmaktaydı. Bu birlikteliğin amacını Aristoteles "*Günlük işler için doğal bir birlik*" şeklinde tanımlar ve Oikos'a karı-koca ve çocukların yanı sıra köleleri de dâhil eder. Aile dendiği zaman doğal olarak akla babanın soyundan gelen ve kan bağı ile nesiller boyu devam eden bir olgu geldiği için Aristoteles'in bu tanımı Attika geleneklerine uygun düşmemektedir (Douglas, 1989: s. 10-17). Aristo'nun Oikos'u; kadın -erkek ve efendi-köle birlikteliğinden oluşup, bu iki birliktelik tek başlarına bir Oikos oluşturamaz ve köleler ile birlikte Yunan

olmayanların evi oikos olarak kabul edilmezdi. Aristoteles aileyi, kadın ve erkeğin *genesis (üreme) faaliyeti*, köle ve efendinin *swteria (hayatta kalma)* mücadelesi üzerine kurulan bir birliktelik (*koinwinia*) olarak tanımlamakta ve *koinwinia*'yı oikos'un oluşumunda temel bir birim olarak kabul etmektedir (Provencal, 2001: s. 7-9).

Ortak akrabalık bağları, ortak sorumluluklar ve ortak bir bölge anlayışı üzerine kurulan oikos, sosyal hayatın en doğal ve en zorunlu formu olmaktadır (Keathley, 2013: s.1-2). Kan bağı ve akrabalık ilişkilerinin önemli olduğu oikos'ta, bireyler hem anne hem de baba tarafından olan yakınları sıkı bir ilişki içinde bulunurlar ve (Roy, 1999: s. 2) oikos'u neslin devam edebilmesi için gerekli olan en temel organizasyonlardan biri olarak görürlerdi (Patwardhan, 2013: s. 1-10). Oikos başta kurucusu olmak üzere, onun çocukları, torunları ve torunlarının çocuklarından oluşan kapsamlı bir birimdir (Morris, 1987: s. 91). Oikos için en önemli kişi olarak kabul edilen kurucuya yaşlılığından ölümüne kadar oğulları bakar ve onun ölmesi durumunda sahip olduğu bütün mülkiyet erkek çocuklarına kalır ve eğer oğullarından herhangi biri ölmüş ise onun payı varsa oğullarına kalırdı. Çocuğu olmadan ölen bir erkeğin payı ise, babasına, amcasına ve amcasının oğullarına düşerdi. Hiçbirinin yaşamaması durumunda mallar annesinin ev halkına teslim edilirdi (Thomsen, 1995: s. 118-125). Kız çocuklarının ister evli ister bakar olsun miras alma gibi bir hakkı yoktu ve baba istese dahi kızının o oikos'tan ayrılacağını bildiği için miras bırakmazdı (Coulanges, 2011: s.75). Oikos'un bir aradalığı için, geleneklere göre erkek çocuk evlendiğinde dahi babanın oikos'unda kalabilir, böylece Oikos'un bütünlüğü ve iş gücü akışı bozulmamış olurdu. Kadının evlenmesi durumunda, kocasının ailesiyle birlikte yaşaması çok sıkı kurallara bağlanmamıştı ve eğer kadın seçkin biri ise, kocası kadının Oikos'una yerleşebilirdi (Donlan, 1985: s. 289). Her Oikos özünde aynı yapıya sahipti. Küçük bir oikos ile geniş bir oikos arasında öz olarak çok bir fark yoktu. Ev içi ilişkilerde erkeklerin dereceli bir ilişkisi vardı ve bu hiyerarşi içinde uyulması zorunlu kurallar bulunurdu. Bu kurallar ayrıca tüm hane halkı içinde geçerliydi. Dışarıyla sürekli bir ilişki içinde olmayan Oikos'un üyeleri sadece kendi aralarında zenginlik, güç, saygınlık ve üstünlük gibi statüleri kazanmak için mücadele ederlerdi (Finley, 2014: s. 72-79).

Sosyal kimliğin büyük oranda yaş, cinsiyet, statü gibi ölçütlere bağlı olduğu Oikos yaşamında kadınlara büyük görevler düşmekte ve çocuk doğurmak en birincil vazifeleri sayılmaktaydı. Çünkü çocuk ebeveynlerin yaşlılığında onlara bakacak, ayrıca ailesi öldüğünde onların mallarının uzak akrabalar tarafından paylaşılmasına imkân vermeyecekti (Weiberg, 2014: s. 319-320). Herhangi bir Oikos'da erkeğin görevi bireysel ihtiyaçları, kadının görevi türün devamını sağlamak olup, erkek yiyecek sağlayıcı emeği (dozurucu) ile kadın ise doğurucu emeği ile bu işlevi yerine getirirdi (Yılmaz, 2006: s. 360). Bu bağlamda Oikos ise, hem biyolojik hem de ekonomik bir oluşum olarak nitelendirilebilir (Vasilopopulos, 2008: s.13). Kadınlar genellikle ev içi işlerini erkek ise ev dışı işlerini yürütürdü (Kapparis, 2003: s. 11). Oikos içinde önemli bir yere ve birçok

vazifeye sahip olan kadın sosyo-politik yaşama dâhil edilmezdi (Ivkoviç, (t.y): s. 1-17). Sosyal yaşamdan uzak tutulmaya çalışılan kadın bütün zamanını oikos da geçirirdi (Burton, 2003:s.23). Siyasal yaşama dâhil edilmeyen kadının bazı kaynaklara göre oikoi (mülkiyet) üzerinde hak sahibi olabildiği iddia edilse de (Che, 2017: s.104) bu konuda kesin bir kanıya varılmamıştır. Oikos içinde doğan ve yetişen genç kız, evleninceye dek onurunu ve Oikos'unun onurunu korumak üzere yetiştirilirdi. Kadınlar *gynaikon* (kadınlar için ayrılmış özel bir bölümdür, (bkz Tekçam, 2007: s. 86) denilen bölümünde başta yün eğirme ve dokuma olmak üzere tekstil işleri, yemek ve diğer ev işlerini yaparlardı. Ancak ev içindeki bu görevler varlıklı bir Oikos'ta yaşayan ve evin dışındaki işleri yapabilecek kölesi bulunan kadınlar için geçerliydi. Homeros'un *Odyseia* adlı eserinde soylu Penelope'nin kocaman bir tezgâh kurup, sürekli dokuma yaptığının anlatılması, bu durumu kanıtlar niteliktedir (Homeros, 2016: s. 22). Yoksul bir Oikos'un hanımı olan bir kadın ev işlerinin yanında tarla işlerini de yardım edebiliyor, hatta kendi evinin dışında çamaşırcılık, ebelik, tekstil işi, satıcılık ve tarım işçiliği gibi işlerde çalışarak (Yalazı, Küçüker, 2015: s. 60-62) Oikos'unun ekonomisine katkı sağlamış oluyordu. Bu bağlamda Sokrates'in annesinin çamaşırcı, Euripides'inin ise manav olduğu bilinmektedir (Gönül, 2008: s. 95). Dışarda çalışmak zorunda kalsalar da kadınlardan beklenen en mühim görev Oikos sınırları içinde sessiz ve uyumlu bir yaşam sürmeleriydi (Engels, 2003: s. 69).

Oikos durağan, güvenilir ve kökleşmiş bir yapıya sahip olmasının yanı sıra her türlü insan aktivitelerinin yaşandığı, merkezi konum statüsünde idi (Cameron, 2008: s.119-123). Antik Yunan'da yaşam babayanlı bir şekilde yönetilen oikosun etrafında dönüyor ve tüm maddi-manevi, ahlaki, görevler, kurallar sosyal ilişkiler ve tanrılar burada hayat buluyordu. Oikos biriminde bireylerin en temel vazifesi; ev reisinin ve onun ailesinin ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamaktır. Yaşam için gerekli olan; tarımsal faaliyetler, avlanma, öğütme ya da dokuma gibi işler bireysel bir şekilde yapılırsa da elde edilen ürünler Oikos'ta yaşayan bütün bireyler için kullanılırdı (Finley, 2014: s. 72-79). Oikos bölünmez ve bütünsel bir yapıya sahip olduğu için kişisel menfaat amacı taşıyan eylemler günlük hayatta kesinlikle görülmez ve bu amaçla yapılan eylemler ise toplumsal kurallara uygun düşmezdi (Aktüre, 2003: s. 151).

Özel (Oikos) ve Kamusal (Polis) Alan Kavramsal Karşılığı Perspektifinden Oikos

Antik Yunan polislerinin kurulması ile birlikte Polis'in alanı (*koine*) ve Oikos'un alanı şeklinde iki farklı yaşam biçimi ortaya çıkmıştır. Bu iki birim birbirinden farklı karakterde olmasına rağmen sürekli etkileşim içinde olmuşlardır (Yılmaz, 2006: s. 361). Antik Yunan polisi hem devlet hem de yerleşim yeri anlamına gelmekte (Martin, 2013: s. 67) olup Oikos karakteri ve sistemi üzerine kurulan bir birim olarak kabul edilmektedir (Owens, 2012: s. 300). Polis Oikos'un geliştirilmiş ve genişletilmiş bir şeklidir (Küçüker, 2017: s. 109). Aralarındaki farklılıklara rağmen ayrılmaz bir bütün olan bu iki kurumun varlığı birbirine bağlı

olup, Oikos polis'in biyolojik, sosyal ve ekonomik temelini oluşturan bir kurum olarak kabul görmektedir (Shields, 2007: s. 1-2). Polis yaşamı, eşitlikçi, rekabetçi ve bireysel olmayan temeller üzerine kuruludur. Eril, güç ve onur merkezli bir karaktere sahip olan polis bu eril yapısı neticesinde, kadın ve erkeğin dünyası keskin bir şekilde ayrılmıştır. MÖ. V. yy'da demokrasinin yükselmesi ile bu ayrım daha da artmış ve demokratik kurallar altında erkeğe politik ve sosyal yaşamda verilen önem artarken, kadın vatandaş dahi sayılmayarak, sosyo-politik yaşamdan dışlanmıştır. Polis'in dünyasında kadınlar ile birlikte kölelerde ötekileştirilmiş ve en azından Oikos'a dâhil edilen köleler polis yaşamında hiçbir şekilde hiçbir yere dâhil edilmemiştir. Oikos'ta kişisel ve sadakatın temsili olarak görülen kadın, polis yaşamında ideal bir tehdit kabul edilmiştir. Bireysel ilişkilerin yoğun olduğu, kadınların, çocukların ve kölelerin bir arada yaşadığı özel bir alan olan Oikos'ta yaşam kapalı bir mekânla sınırlı iken, poliste tam tersi sosyal ilişkiler pazaryerleri, tiyatrolar, mahkemeler ve agoralar gibi açık alanlarda kurulurdu (Blankenship, 1992: s. 119-121). Oikos'ta ilişkiler genellikle birincil, samimi ve karşılıklı güvene dayanırken (Lehmann, 2016: s. 1-6) poliste, ikincil ve toplumsal ilişkiler ön plana çıkmış, kamu yararı ve toplumun çıkarları esas alınmıştır (Çelebi, 2007: s. 50-55). Oikos'ta ise toplumsal bir yarar gözetilmeksizin sadece ailenin ihtiyaçlarının giderilmesi, aile menfaatleri dikkate alınmış ve ahlaki kurallar herhangi bir kanuna ya da yazılı bir belgeye dayanmaksızın geleneksel bir biçimde devam etmiştir (Shields, 2007: s.1-2). Polis yaşamında vatandaşların ortak kullanım alanı (koine), tek tek şahıslara ait olan (*idia*) Oikos'un alanından kesin olarak ayrılmış olup kamusal hayat ve mekânsal yaşam farkı bariz bir şekilde görülmüştür (Yücel, 2014: s. 13). Kamusal hayatı temsil eden polis, mekânsal yani özel hayatı temsil eden oikos 'a göre daha özgürlükçü bir yapıya sahip olup ayrıca (Eren, 2005: s. 97) polis işleyişinde yöneten ile yönetilen ayrımı olmadığı için herkes eşit kabul edilmektedir. Bu bağlamda Aristoteles'i tekrarlayacak olursak; Aristoteles Oikos ve polis arasındaki temel farkın, Oikos'un bir monarşi yönetimi altında olması, polis'in ise tam tersine çok sayıda yöneticiden meydana gelmesinde yattığını söylemektedir. Daha genel bir tanımla polis demokratik bir birliktelik olurken, Oikos monarşik bir düzene sahiptir diyebiliriz (Yılmaz, 2006: s. 364-365).

Sonuç

İnsanın, toplumun, yaşamın ve tarihin oluşumu ve sürekliliği için en temel etkenlerden biri olan aile, ilkçağlardan bu yana farklı biçimlerde fakat aynı değerde varlığını sürdürmüş ve günümüze kadar önemini koruyan sosyal bir kurum olagelmıştır. İlk insan topluluklarının ortaya çıkışından bu yana, beslenme, barınma ve bir arada yaşama gibi en temel insani ihtiyaçlar, bireyleri birlikte yaşamaya mecbur bırakmış ve bu mecburiyet ise iki karşıt cinsin biyolojik ve fiziksel birlikteliğine, bu birlikteliğin doğal bir sonucu olarak da aile kavramının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bütün uygarlıklarda özünde aynı değerler ve esaslar üzerine kurulmuş olan aile, toplumun en küçük fakat en önemli birimidir. Antik Yunan uygarlığında polis öncesi yaşam, "Oikos" denen ve en genel tanımıyla aile anlamına gelen sistemli bir kurum içinde anlam bulmuştur. Oikos muhtemelen

coğrafyanın küçük bölmeler şeklinde biçimlendirdiği yeryüzü şekilleri esas alınarak bir bütünlük ve ortaklık üzerine kurulmuştu. Bu bağlamda bütünlüğün bozulmaması ve iş yükü paylaşımı gibi gerekçelerle erkek çocukları evlenseler dahi ölene kadar babasının Oikosu'nda yaşayabilirdi. İşlevsel bir yapıya sahip olan oikos genel bir aile algısı ile birlikte yaşam için gerekli olan tüm faaliyetlerin gerçekleştiği bir birimdir. Aile üyeleri zamanının neredeyse tamamını burada geçirir ve Oikos'un geçimini sağlamak için hep birlikte, iş bölümü esas alınarak sürekli çalışırlardı. Oikos'ta bir ailenin hayatta kalabilmesi için gerekli olan, tarımsal faaliyetlerden ekonomik faaliyetlere kadar her şey mevcuttu ve aile ihtiyaçları için dışarı bağımlı değildi. Üretimin, tüketimin, evliliklerin, dini törenlerin, kutsal şölenlerin kısaca bütün aktivitelerin yaşandığı yer olan Oikos'ta siyasi kavgalar, ideolojik çatışmalar, ticari kaygı ve çıkar ilişkileri yer almazdı. Ortaklaşa bir yaşamın çok tabii ve en temel kurallarından biri olan kan bağı, eskil dönemlerden bu yana ailenin kurulmasında ve gelişmesinde esas unsurlardan olup; ailenin ortaya çıkışını sağlayan evlilikler de akrabalar arasında gerçekleşmekte idi. Evlilik ile atılan birlikteliğin temelinde, bir bütünlük olup parçalanmışlığa yer yoktu. Bireysel menfaatlerin yerine ortak bir yarar gözeten aile üyeleri elde ettikleri tüm ürünleri adaletli bir şekilde bölüşür ve birlikte tüketirlerdi. Eriş yaşamın hâkim olduğu bir toplum yapısına sahip olan Antik Yunan'da, Oikos'un kurucusu da çok tabii olarak erkekti ve evin bütün yönetimi, kurucu erkeğe kalıyordu. Oikos çekirdek ailenin yanında hem baba tarafından hem de anne tarafından akrabaları, bununla birlikte hizmetçileri ve köleleri de barındıran geniş bir mekândı. Geniş bir mekân ifadesinden anlaşılana ise sadece fiziksel olarak bir evin büyüklüğü değildi, çünkü Oikos geniş bir mekân ile birlikte çeşitli sosyal ilişkilerinde hayat bulduğu yerdirdi ve bu geniş fiziksel ve sosyal mekânın yönetilmesi, idaresi ve işleyişi ona ekonomik bir birim olma niteliğini de kazandırmıştı. Sadece basit bir aile olgusundan ibaret olmayan ve Antik Yunan toplumunun temel yapı taşı sayılan Oikos; batı uygarlığının geleceğini inşa etmekle kalmayıp, polislerin ve siyasal formların oluşumunu şekillendiren tarihi bir sosyal birliktelik kategorisi olarak, yerleşik Antik Yunan yaşamının temel kurucu ünitesi olmuştur.

Kaynakça

- Abbasoğlu Haluk. (1999). "Anadolu'da Antik Çağda Konut MÖ.1200-MS.700", *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Aktüre, Sevgi. (2003). *Anadolu'da Demir Çağı Kentleri*, İstanbul: Türk Vakfı Yurt Yayınları.
- Ault, Bradley A. (2007). "Oikos and Oikonomia: Greek houses, households and the domestic economy", British School at Athens Studies Published, Vol. 15, pp. 259-265, (Erişim Tarihi: 13.02.18.).
- Baloglou, Christor P. (2012). "The Tradition of Economic Thought in the Mediterranean World from the Ancient Classical Times Through the

- Hellenistic Times Until the Byzantine Times and Arab-Islamic World*", *Handbook of the History of Economic Thought*, London, Springer Press, pp. 7-93.
- Baykan, Daniş. (2007). "Andron ve Symposion Olgusunun Sosyo-Kültürel Nedenleri, Sosyal Yaşama Yansımaları ve İşleyişi", *Masrop E-Dergi*, Sayı 1, İstanbul, ss. 1-5, (Erişim Tarihi: 15.02.18.).
- Blankenship, Debra. (1992). "Oikos and Polis in the Medea: Patterns of the Heart and Mind", *Portland State University*, Volume 1, Nu. 3, Article 14, pp. 119-126, (Erişim Tarihi: 15.02.18.).
- Burton, Diana. (2003). "Public memorials, private virtues: women on classical Athenian grave monuments", *Victoria University of Wellington, New Zealand, Mortality*, Vol. 8, No. 1. pp. 21-35, (Erişim Tarihi: 10.02.18.).
- Cameron, Gregory. (2008). "Oikos and Economy: The Greek Legacy in Economic Thought", *PhaenEx* 3, No. 1, pp. 112-133, (Erişim Tarihi: 11.02.18.).
- Che, Jayoung. (2017). "Citizenship and the Social Position of Athenian Women in the Classical Age. A Prospect for Overcoming the Antithesis of Male and Female", *Athens Journal of History*, Vol. 3, No. 2, pp. 97-118, (Erişim Tarihi: 10.02.18.).
- Cheizanoglou, Charalampos. (1991). "The House As Oikos In A City As Polis", *Oxford*, pp. 2-7, (Erişim Tarihi: 09.02.18.).
- Coulanges, Fustel De. (2011). *Antik Site: Yunan'dan Roma'ya Kadar Tapınma, Hukuk ve Kurumlar Üzerine İnceleme*, (Çev: İsmail Kılınç), Ankara: Epos Yayınları.
- Çelebi, Nilgün. (2007). "Socius, Oikos, Polis", *Ankara Üniv. DTCF, Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı*, ss. 50-56, (Erişim Tarihi: 09.02.18.).
- Donlan, Walter. (1985). "The Social Groups Of Dark Age Greece", pp. 293-308, *The University Of Chicago*. (Erişim Tarihi: 09.02.18.).
- Douglas, M. Macdowel. (1989). "The Oikos in Athenian Law", *Cambridge University Press, The Classical Quarterly, New Series*, Vol. 39, No. 1. pp. 10-21, (Erişim Tarihi: 09.02.18.).
- Engels, Friedrich. (2003). *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, (Çev: Kenan Somer), Sol Yayınları.
- Eren, Abdurrahman. (2005). "Özgürlükler Mekânı Olarak Kamusal Alan", *AÜEHFD, C, IX, Sayı, 3-4*, ss. 96-124, (Erişim Tarihi: 13.02.18.).
- Ferrucci, Stefano. (2012). "Yunanistan'da Ekonomi", *Antik Yunan*, İstanbul. Alfa Yayınları

- Finley, Moses. (2014). *Odysseus'un Dünyası*, (Çev: Gül E. Durna), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Gönül, Hale. (2008). "Batı Anadolu'daki Antik Yunan Konutu Araştırmalarında Başlıca Konu ve Sorunlar", İTÜ, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, ss. 1-169, (Erişim Tarihi: 16.02.18.).
- Görsel 1-) <http://mu haz.org/yunan-uygarlignda-bronz-cagnda-2kulturolusm-usturminosk-ultur.html>. (Erişim Tarihi: 14.02.18.).
- Hesiodos. (1977). *Hesiodos Eseri ve Kaynakları*, (Çev. Sabahattin Eyüboğlu-Azra Erhat), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Homeros. (2016). *Odysseia*, (Çev: Azra Erhat-A. Kadir), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kapparis, Konstantinos. (2003). "Women and Family in Athenian Law", Republished with permission in C. Blackwell. pp. 1-21, (Erişim Tarihi: 10.02.18.).
- Kase, Beatriz. (2007). "The Ethos Of Oikos and Polis İn Ancient Greece, Through Homer's The Odyssey and Aeschylus, The Oresteia", Let 1744-1 Classical&Medieval Literature. pp. 1-4, (Erişim Tarihi: 13.02.18.).
- Keathley, J. Hampton. (2013). "Oikos-The Household Principle", The New Testament Method for Evangelism and Discipleship, pp. 1-2, (Erişim Tarihi: 13.02.18.).
- Küçükler, Sultan Deniz. (2017). "Arkhaik Öncesi Grek Devlet Yapısını Şekillendiren Politik Gruplar", Ankara Üniv., SBF, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: 36, Sayı: 61, pp. 108-114, (Erişim Tarihi: 19.02.18.).
- Lehmann, Hilary. (2016). "Feeling Home: House and Ideology in the Attic Orators", Doctor of Philosophy degree, University of California, Los Angeles. pp. 1-325, (Erişim Tarihi: 11.02.18.).
- Leshem, Dotan. (2016). "What Did the Ancient Greeks Mean by Oikonomia?", Journal of Economic Perspectives, Vol 30, Nu 1. pp. 225-231, (Erişim Tarihi: 09.02.18.).
- Lykoviç Miljana, (2014). "Social Life in Ancient Greece", pp. 1-17, (Erişim Tarihi: 10.02.18.).
- Martin, Thomas R. (2013). *Ancient Greece: From Prehistoric To Hellenistic Times*, New Haven&London: Yale University Press.
- Morris, Ian. (1987). *Burial and Ancient Society: The Rise Of The Greek City-State*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Murray, Oswyn-Price Simon. (1990). *The Ancient Greek City: From Homer To Alexander*, Oxford: Clarendon Press.

- Owens, Patricia. (2012). “*Thinking Citizenship Series: Not Life But the World Is at Stake: Hannah Arendt on Citizenship In The Age of Social*”, University Of Sussex, Routledge Press, Vol. 16, No.2, pp. 297-307, (Erişim Tarihi: 11.02.18.).
- Patwardhan, Shweta. (2013). “*Individual and the Family In Athenian Society*”, Wellesley College Digital Scholarship and Archive, pp. 1-10, (Erişim Tarihi: 09.02.18.).
- Provencal, Vernon L. (2001). “*The Family In Aristotle*”, Animus 6, pp. 3-31, (Erişim Tarihi: 13.02.18.).
- Roy, J. (1999). “*‘Polis’ and ‘Oikos’ In Classical Athens*”, Cambridge University Press On Behalf Of The Classical Association, Vol 46, Nu: 1. pp. 1-18, (Erişim Tarihi: 09.02.18.).
- Shields, James Mark. (2007). “*A Sacrifice to Athena: Oikos and Polis in Sophoclean Drama*” pp. 1-18, (Erişim Tarihi: 13.02.18.).
- Tekçam, Tamay. (2007). *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Thomsen, George. (1995). *Eski Yunan Toplumunu Üzerine İncelemeler: Tarih Öncesi Ege I.* (Çev: Celal Üster), İstanbul: Payel Yayınları.
- Vasilopopulos, Christopher. (2008). “*The Degradation of Athenian Women in the Phallicratic Polis*”, International Journal of Social Inquiry Volume 1, Number 1, pp. 5-28, (Erişim Tarihi: 10.02.18.).
- Weiberg, Erika. (2014). *Thinking the Bronze Age: Life and Death in Early Helladic Greek*, Uppsala Studies In Ancient Mediterranean and Near Eastern Civilizations, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, Sweden
- Yalazı, Esra-Küçüker Sultan Deniz. (2015). “*Ksenophon'un Oikonomikos Adli Eserinde Evlilik ve Kadına Yaklaşım*”, Archivum Anatolicum, 9/2. s. 57-90, (Erişim Tarihi: 14.02.18.).
- Yılmaz, Zafer. (2006). “*Özel Alan-Kamusal Alan Ayrımının Tarihsel Temelleri “Antik Yunan”*”, KKEFD/JOKKEF Sayı:141. s. 360-371, (Erişim Tarihi: 14.02.18.).
- Yücel, Seval. (2014). *Günümüz Sanatı, Politika ve Kentsel Mekân İlişkisi: Türkiye’de Güncel Sanat Tartışmaları*, İBÜ, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul. s. 1-66, (Erişim Tarihi: 11.02.18.).